

ПОРЯДОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

**Джуська Анна Володимирівна - здобувач кафедри конституційного права
та прав людини Національної академії внутрішніх справ України**

У статті досліджується порядок забезпечення конституційного права людини на платну та безоплатну (первинну та вторинну) професійну правничу допомогу в Україні. Встановлено критерії, від яких залежить порядок забезпечення вказаного конституційного права людини в Україні.

Ключові слова: правнича допомога, професійна правнича допомога, конституційне право людини на професійну правничу допомогу, порядок забезпечення конституційного права людини на професійну правничу допомогу в Україні.

В статье исследуется порядок обеспечения конституционного права человека на платную и бесплатную (первичную и вторичную) профессиональную юридическую помощь в Украине. Установлены основания, от которых зависит порядок обеспечения указанного конституционного права человека в Украине.

Ключевые слова: юридическая помощь, профессиональная юридическая помощь, конституционное право человека на профессиональную юридическую помощь, порядок обеспечения конституционного права человека на профессиональную юридическую помощь в Украине.

It is noted that when receiving paid professional legal assistance, the person independently becomes the initiator of its receipt, turns to the specialist (advocate, other specialist in law) required for it, depending on the type of case. The choice of the form and subject of such assistance depends on the will of the person who wishes to receive it. Between an advocate and a client an agreement on the provision of legal assistance is entered into – an agreement under which one party (advocate, advocate office, advocate association) undertakes to render legal assistance to the other party to the contract (the client) on terms and in the manner prescribed by the agreement, and the client undertakes to pay for the provision of legal aid – the remuneration (fee) and actual expenses necessary for the performance of the contract, if such payment is stipulated by the contract. The contract for the provision of legal assistance also applies the general provisions of the civil law of the contract.

The procedure for the provision of free primary and secondary legal aid is regulated by the Law of Ukraine «On Free Legal Aid» dated June 2, 2011 No. 3460-VI.

For free primary legal aid, direct contact with central and local executive authorities, territorial bodies of central bodies of executive power and local self-government bodies may be adults, and they must do so in accordance with the competence of the above-mentioned bodies. For children, applications are sent or submitted by their legal representatives (parents or adoptive parents, guardians). If a person is incapacitated or restricted, the appeal is sent or given by its guardian or trustee. The term of the provision of primary legal aid (of any kind of legal services) is 30 calendar days from the time the application is registered by the relevant body. In the case of a request for information, such assistance is provided within 15 calendar days.

Requests for the provision of secondary legal aid shall be submitted by adults to the Center for the provision of free secondary legal aid or to the territorial justice authority at the place of actual residence of such persons, regardless of the registration of the place of residence or place of residence of the person.

The term for making a decision on the provision of free secondary legal aid is 10 calendar days. The term of the term begins from the day after the corresponding appeal to the Center for the provision of free secondary legal aid. If a person has applied for the provision of legal services to a territorial justice body, this body is obliged to send it to the Center for the provision of free secondary legal aid within three days from the date of submission of the application, whose activities extend to the territory of the respective administrative-territorial unit. The Center for the provision of free secondary legal aid is obliged to take a decision on the provision of free secondary legal aid within seven days from the day the person receives the application.

The procedure for informing centers on the provision of free secondary legal aid on cases of detention, administrative arrest or the use of preventive measures in the form of detention was approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 28, 2011 No. 1363.

It is concluded that the procedure for ensuring the human right to professional legal assistance depends on: 1) the type of assistance the person requires, according to the economic (material) criterion - paid or free of charge; 2) assigning a person to the category of persons entitled to free secondary legal assistance (low-income, disabled, combatants, persons subject to administrative detention, detained in accordance with the provisions of criminal procedural law, etc.); 3) the type of case, depending on the field of law (criminal proceedings, representation in civil, administrative, economic court, etc.).

Keywords: legal assistance, professional legal assistance, constitutional human right to professional legal assistance, procedure for ensuring constitutional human right to professional legal assistance in Ukraine.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями.

Дослідження порядку забезпечення конституційного права людини на професійну правничу допомогу в Україні має важливе теоретичне та практичне значення в науці конституційного права. Право на професійну правничу допомогу, гарантоване статтею 59 Конституції України, будучи правом-гарантією, відіграє важливу роль для забезпечення інших прав і свобод людини і громадянина. Стаття 131² Основного Закону України гарантує, що така допомога надається виключно адвокатом, а не будь-якою іншою особою. При цьому законодавство України передбачає можливість забезпечення права на безоплатну правничу допомогу іншими фахівцями-правниками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо забезпечення конституційного права людини на професійну правничу допомогу в Україні гостро стоїть та активно обговорюється як науковцями, так і юристами-практиками. До впровадження конституційно-правової реформи в частині правосуддя (02.06.2016 прийнятий Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII) стаття 59 Конституції України гарантувала кожному право на правову допомогу. Наразі у статті 59 Основного Закону України закріплено поняття «право на професійну правничу допомогу».

Важливі аспекти права на правову (юридичну, професійну правничу) допомогу було розглянуто у працях таких вчених як: В.Г. Андрусів, М.М. Антонович, О.М. Бандурка, О.А. Банчук, Є.Ю. Бова, В.К. Ботнєв, Т.Б. Вільчик, О.М. Гнатів, А.І. Грушицький, Д.А. Гудима, С.Д. Гусарєв, В.О. Демиденко, М.С. Демкова, С.П. Добрянський, В.В. Заборовський, В.М. Ісакова, Р.О. Куйбіда, В.С. Личко, М.Т. Лоджук, Р.Г. Мельниченко, С.С. Немченко, Т.В. Омельченко, В.Ю. Панченко, В.В. Печерський, П.М. Рабінович, Н.Ю. Сакара, С.Ф. Сафулько, О.В. Синеокий, М.В. Стаматіна, Р.С. Титикало, Ю.М. Тодика, Н.В. Хмелевська, А.М. Чебаненко, Ю.Т. Шрамко, О.В. Шубейкіна, О.Г. Юшкевич, О.Г. Яновська та ін. Але кількість праць, присвячених саме праву на професійну правничу допомогу мізерна. Більше того, порядок забезпечення конституційного права людини на професійну правничу допомогу в Україні ще не досліджувався.

Метою статті є з'ясування порядку забезпечення конституційного права людини на професійну правничу допомогу в Україні. З огляду на це, серед завдань можна визначити: 1) дослідити порядок забезпечення конституційного права людини на платну та безоплатну (первинну та вторинну) професійну правничу допомогу в Україні; 2) встановити критерії, від яких залежить порядок забезпечення вказаного конституційного права.

Варто підкреслити, що одним із основних напрямків державної політики України у галузі прав людини є розроблення механізмів реалізації конституційного положення про право людини на кваліфіковану правничу допомогу, у тому числі безоплатну [1]. У Рішенні Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30.09.2009 № 23-рп/2009 зазначено: «Гарантування кожному права на правову допомогу в контексті частини другої статті 3, статті 59 Конституції України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги» [2].

При отриманні платної професійної правничої допомоги особа самостійно стає ініціатором її отримання, звертається до необхідного їй фахівця (адвоката, іншого фахівця у галузі права), в залежності від виду справи. Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати. Між адвокатом та клієнтом укладається договір про надання правничої допомоги – договір, за яким одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується надавати правничу допомогу іншій стороні договору (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правничої допомоги – винагороду (гонорар) та фактичні витрати, необхідні для виконання договору, у випадку, якщо така оплата передбачена договором. До договору про надання правової допомоги також застосовуються загальні положення цивільного законодавства про договір [3; 4].

Щодо безоплатної правничої допомоги ситуація зовсім інакша – така допомога повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [5]. Порядок надання безоплатної первинної та вторинної правничої допомоги врегульований Законом України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI (статті 10–12 – щодо

первинної допомоги та статті 18–24 – щодо вторинної допомоги) [5; 6, с. 21–25, 46–56].

За безоплатною первинною правничою допомогою звернутись безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування можуть повнолітні особи, причому вони повинні зробити це відповідно до компетенції вищезазначених органів. За дітей звернення надсилаються або подаються їх законними представниками (батьками або усиновителями, опікунами). Якщо особа є недієздатною або обмежено дієздатною, то звернення надсилається або подається її опікуном чи піклувальником. Такий статус особи має бути встановлений судом, інакше особа є повноцінною і діє самостійно. Строк надання первинної правничої допомоги (будь-якого з видів правових послуг) складає 30 календарних днів з часу реєстрації звернення відповідним органом. До того ж питання має бути віднесено до компетенції відповідного органу виконавчої влади або місцевого самоврядування. У випадку звернення із запитом про надання інформації – така допомога надається протягом 15-ти календарних днів [5; 6, с. 22].

Органам виконавчої влади та місцевого самоврядування забороняється встановлювати та стягувати плату за надання будь-якого з видів правничих послуг, та за видачу особам бланків заяв, звернень, запитів, довідок, інших документів, подання яких передбачено законодавством для реалізації прав і свобод людини і громадянина. Така заборона надає гарантії дійсно безоплатності та доступності правничої допомоги, а звідси рівності, для всіх фізичних осіб, які перебувають під юрисдикцією України [5; 6, с. 22].

Поширеним явищем є невідповідність звернення компетенції адресата (органу виконавчої влади або місцевого самоврядування). Дане явище пояснюється низькою правовою освітою населення щодо функцій тих чи інших органів влади та місцевого самоврядування. Отримувач такого звернення зобов'язаний перенаправити його за належністю і повідомити про це автора протягом 5-ти календарних днів. В даному випадку строк обчислюється від часу

отримання звернення належним органом виконавчої влади чи місцевого самоврядування [5; 6, с. 22–23].

Наказом Міністерства юстиції України від 21.09.2011 № 3047/5 затверджено Порядок роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги, відповідно до якого громадська приймальня з надання безоплатної первинної правової допомоги створюється для надання органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим, територіальними органами центральних органів виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади безоплатної первинної правової допомоги особам, які перебувають під юрисдикцією України. Основною метою діяльності приймальні є сприяння забезпеченню правового захисту конституційних прав, свобод та інтересів громадян органами виконавчої влади, належної реалізації Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Прийом осіб, які потребують безоплатної первинної правової допомоги, проводиться постійно в установлені дні та години. Графік роботи та порядок роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги оприлюднюються у місцевих засобах масової інформації, а також вивішуються в приміщенні, у якому розміщена Приймальня, у місцях, зручних для вільного огляду [7]. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити особистий прийом осіб кваліфікованими працівниками для надання первинної правничої допомоги з кола питань, що належать до компетенції відповідного органу. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування повинні чітко і доступно надати роз'яснення положень законодавства та консультації з визначеного кола питань. Допомога з питань законодавства, реалізації прав і свобод, обов'язків людини і громадянина повинна надаватися невідкладно [5; 6, с. 23–24].

Якщо під час розгляду звернення про надання безоплатної первинної правничої допомоги встановлено, що особа потребує надання безоплатної вторинної правничої допомоги, орган виконавчої влади чи

місцевого самоврядування, який розглядає звернення, зобов'язаний роз'яснити особі або її законному представникові порядок подання звернення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги. В даному випадку особа може звернутись до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, але лише у разі наявності підстав відповідно до статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [5; 6, с. 24].

Варто наголосити, що особи мають право звертатись до органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування з різними зверненнями (з різних підстав, з різними питаннями). Звернення про надання правничої допомоги передбачені Законом України «Про безоплатну правову допомогу», задовольняються в передбачений ним спосіб (статті 7–26). Інші звернення, які не містять правових питань, відносяться до іншого законодавства (закони України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 №2939-VI та «Про звернення громадян» від 02.10.1996 №393/96-ВР).

Порядок забезпечення конституційного права людини на безоплатну первинну правничу допомогу органи державної влади та місцевого самоврядування мають визначати та закріплювати у відповідних наказах чи розпорядженнях (наприклад, наказом Міністерства охорони здоров'я України від 04.11.2011 № 753 затверджений Порядок надання безоплатної первинної правової допомоги у Міністерстві охорони здоров'я України [8]; розпорядженням голови Солонянської районної державної адміністрації від 11.03.2014 № Р-67/0/226-14 затверджений Порядок надання безоплатної первинної правової допомоги у Солонянській районній державній адміністрації [9]).

Якщо особа потребує захисту, представництва її інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, допомоги у складенні документів процесуального характеру, то їй необхідно подавати звернення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги, але при умові, якщо вона відноситься хоча б до однієї з категорій осіб, передбачених статтею 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Відповідно до вказаної статті, на

кожну категорію осіб передбачено відповідний вид правничих послуг. Звернення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги подаються повнолітніми особами до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги або до територіального органу юстиції за місцем фактичного проживання таких осіб незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування особи. Звернення про надання одного з видів правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», що стосуються дітей, подаються їх законними представниками (батьками, опікунами, піклувальниками даної особи або представниками тих установ і організацій, під опікою чи опікуванням яких вона перебуває) за місцем фактичного проживання дитини або її законних представників незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування особи. Звернення про надання одного з видів правничих послуг, передбачених частиною другою статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», що стосуються осіб, визнаних судом недієздатними, або дієздатність яких обмежена судом, подаються їх опікунами або піклувальниками за місцем фактичного проживання таких осіб або їх опікунів чи піклувальників незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування особи. Разом із зверненням про надання безоплатної вторинної правничої допомоги особа або законний представник особи повинні подати документи (батьки – свідоцтво про народження дитини, опікуни та піклувальники – рішення відповідного органу опіки та піклування про призначення особи опікуном чи піклувальником), що підтверджують належність особи або осіб, стосовно яких звертається законний представник, до однієї з вразливих категорій осіб, передбачених частиною першою статті 14 вказаного Закону. Строк прийняття рішення стосовно надання безоплатної вторинної правничої допомоги становить 10 календарних днів. Перебіг строку починається з наступного дня після відповідного звернення особи до Центру за наданням безоплатної вторинної правової допомоги. Якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або ін-

ший неробочий день, днем закінчення строку є перший за ним робочий день. Якщо особа подала звернення про надання правничих послуг до територіального органу юстиції, то цей орган зобов'язаний протягом трьох днів з дня подання звернення надіслати його до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, діяльність якого поширюється на територію відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Центр зобов'язаний у семиденний строк з дня отримання звернення особи прийняти рішення щодо надання безоплатної вторинної правничої допомоги. У випадку наявності підстав для надання правничої допомоги (передбачених частиною першою статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу») Центр приймає рішення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги і письмово повідомляє про це особу або її законного представника (батьків, опікунів чи піклувальників), а також суд, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в яких здійснюватиметься представництво інтересів особи. В іншому випадку Центр приймає рішення про відмову в наданні безоплатної вторинної правничої допомоги і надсилає копію цього рішення особі, яка звернулася про надання такої допомоги, з одночасним роз'ясненням порядку оскарження рішення про відмову в наданні безоплатної вторинної правничої допомоги. У рішенні повинно бути обов'язково роз'яснено порядок оскарження цього рішення [5; 6, с. 47–49].

Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 [10]. Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», у разі звернення осіб, зазначених у пунктах 3–6 частини першої статті 14 (особи, до яких застосовано адміністративне затримання; особи, до яких застосовано адміністративний арешт; особи, які відповідно до положень кримінального процесуального законодавства вважаються затриманими; особи, стосовно яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під

вартою), про надання безоплатної вторинної правничої допомоги або надходження інформації про затриманих осіб від близьких родичів та членів їхніх сімей, перелік яких зазначено Кримінальним процесуальним кодексом України, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги зобов'язаний прийняти рішення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги з моменту затримання особи. Таким чином, на Центр покладається обов'язок у найкоротший строк відреагувати у випадку обмеження свободи особи. Тому особі, яка зацікавлена в більш швидкому вирішенні питання стосовно надання безоплатної вторинної правничої допомоги, разом із зверненням за такою допомогою слід вказати точний час затримання особи [5; 6, с. 49].

У разі отримання постанови слідчого, прокурора, ухвали слідчого судді, суду про залучення захисника для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги зобов'язаний негайно призначити захисника [5].

Після прийняття рішення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначає адвоката, який надає допомогу на постійній основі за контрактом. Тобто, адвокату, який пройшов складну процедуру відбору та уклав контракт з Центром, надається прерогатива у наданні такої допомоги. З метою підвищення якості надання правничої допомоги під час призначення адвоката враховуються наступні «суб'єктивні» критерії: спеціалізація, досвід роботи, навантаження, складність справ, у яких адвокат бере участь. Повноваження адвоката як захисника у кримінальному провадженні, для участі у розгляді справи про адміністративне правопорушення та представництва інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами підтверджуються дорученням Центру [5; 6, с. 51].

Лише у разі неможливості надання безоплатної вторинної правничої допомоги адвокатом, який надає таку допомогу на постійній

основі за контрактом, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги укладає договір з адвокатом, включеним до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. У договорі про надання безоплатної вторинної правничої допомоги зазначаються обсяг правничої допомоги, строк, протягом якого така допомога надаватиметься, та розмір плати. Звісно, адвокат, з яким укладено договір про надання безоплатної вторинної правничої допомоги, зобов'язаний надати таку допомогу якісно в обсязі та у строки, визначені договором. Якість надання такої допомоги оцінюється Центром, а не особою, яка звернулася за допомогою [5; 6, с. 52–53].

Надання безоплатної вторинної правничої допомоги припиняється за рішенням Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги в разі, якщо: 1) є обставини чи підстави, за наявності яких особа була віднесена до категорій осіб, передбачених частиною першою статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», припинили своє існування (наприклад, у осіб, які перебувають під юрисдикцією України, збільшився середньомісячний дохід; діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні діти, діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї перестали бути такими; якщо до особи застосоване затримання, арешт (взяття під варту) було припинено; якщо відповідну особу позбавлено статусу ветеранів війни чи особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та ін.); 2) працівником Центру встановлено факт подання особою неправдивих відомостей або фальшивих документів, з метою віднесення особи до категорій осіб, які мають право на таку допомогу, та прийняття рішення про надання їй безоплатної вторинної правничої допомоги (у цьому разі особа зобов'язана відшкодувати вартість фактичних витрат, пов'язаних з наданням допомоги); 3) особа користується захистом іншого захисника у справі, за якою їй призначено захисника відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу»; 4) особа використала всі національні засоби правового захисту в справі [5; 6, с. 54].

Якщо особа, якій надавалася безоплатна вторинна правнича допомога, втратила підстави для отримання такої допомоги, то правнича допомога може надаватися їй на загальних підставах.

Законом України «Про безоплатну правову допомогу» встановлено підстави для заміни адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу: хвороба адвоката; неналежне виконання адвокатом своїх зобов'язань за умовами договору; недотримання ним порядку надання безоплатної вторинної правничої допомоги; виключення адвоката з Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Заміна одного адвоката іншим проводиться відповідно до вимог, загальних правил порядку надання безоплатної вторинної правничої допомоги адвокатами, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу за контрактом (договором). Під час заміни одного адвоката іншим повинна забезпечуватися безперервність надання безоплатної вторинної правничої допомоги. Адвокат, призначений Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги на заміну, зобов'язаний усунути всі недоліки у наданні безоплатної вторинної правничої допомоги, які мали місце до його призначення. Якщо рішення про заміну адвоката прийнято у зв'язку з неналежним виконанням адвокатом своїх зобов'язань за умовами договору чи недотриманням ним порядку надання безоплатної вторинної правничої допомоги, Центр може внести пропозицію до Координаційного центру з надання правової допомоги щодо виключення такого адвоката з Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу [5; 6, с. 56].

Особі, яка звернулася за наданням безоплатної вторинної правничої допомоги, може бути відмовлено за наявності таких підстав: 1) особа не належить до жодної з категорій осіб, передбачених частиною першою статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»; 2) особа подала неправдиві відомості або фальшиві документи з метою віднесення її до однієї категорій осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу. В даному випадку повинна мати місце як заві-

дома неправдивість, так і неумисна; 3) вимоги особи про захист або відновлення її прав є неправомірними. Закон не врегульовує питання стосовно того, хто визначає (Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги чи безпосередньо адвокат), що вимоги особи про захист або відновлення її прав є неправомірними. Відмова матиме місце і у випадку, коли вимоги особи про захист або відновлення її прав є неправомірними, оскільки закон захищає відносини, що врегульовані нормами права. Оскільки право покликане врегульовувати суспільні відносини (правовідносини), а останні, в свою чергу, на відміну від інших суспільних відносин, охороняються державою, то особі може бути відмовлено в наданні безоплатної вторинної правничої допомоги у випадку, якщо вимоги особи про захист або відновлення її прав є неправомірними; 4) особі раніше надавалася безоплатна вторинна правнича допомога з одного і того ж питання. Під одним і тим же питанням слід розуміти звернення за допомогою по одній і тій же справі в якості одного і того ж суб'єкта. Тотожність питань не матиме місце, якщо зацікавлена особа зверталася по одному і тому ж кримінальному провадженню як свідок, а потім як підозрюваний, чи спочатку була позивачем в цивільній справі з певного питання, а з часом відповідачем по даному питанню; 5) особа використала всі національні засоби правового захисту у справі, з якої звертається за наданням безоплатної вторинної правничої допомоги. В даному випадку це в більшій мірі стосується судової форми захисту прав, свобод та законних інтересів особи. Якщо ж особі відмовлено у наданні безоплатної вторинної правничої допомоги у зв'язку з цією підставою, то до рішення Центру про відмову додається письмове роз'яснення про порядок звернення до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [5; 6, с. 50–51].

Також варто зауважити, що порядок забезпечення права на безоплатну вторинну правничу допомогу в цивільних та адміністративних справах відрізняється від порядку забезпечення цього права в кримінальному про-

вадженні, справах про адміністративні правопорушення. У цивільних та адміністративних справах особа, яка потребує безоплатної вторинної правничої допомоги, самостійно відвідує місцевий центр або бюро правової допомоги, де співробітник центру або бюро пере-свідчується, що особа підпадає під категорію осіб, передбачених частиною першою статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», розглядає звернення про надання допомоги, обставини справи, після чого особі призначається адвокат, який буде вести справу. Під час призначення адвоката враховуються його спеціалізація (цивільне, адміністративне право), досвід роботи, навантаження, складність справи, у якій адвокат буде брати участь. Між особою та адвокатом укладається договір. Такий порядок застосовується і при призначенні особі представника (адвоката) для подання особою цивільного позову під час кримінального провадження.

Таким чином, нами зроблено висновок, що порядок забезпечення права людини на професійну правничу допомогу залежить від: 1) виду допомоги, якої потребує особа, за економічним (матеріальним) критерієм – платної чи безоплатної; 2) віднесення особи до категорії осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу (малозабезпечені, інваліди, учасники бойових дій, особи, до яких застосовано адміністративне затримання, затримані відповідно до положень кримінального процесуального законодавства та ін.); 3) виду справи в залежності від галузі права (кримінальне провадження, представництво в цивільному, адміністративному, господарському судочинстві та ін.).

Література

1. Про Засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 35. Ст. 303.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30.09.2009 р. № 23-

рп/2009. *Офіційний вісник України*. 2009. № 79. Ст. 62.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI (в редакції від 05.01.2017 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.

4. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. URL: <http://vkdk.org/pravila-advokatskoji-etiki-zatverdzeni-zvitno-vibornim-zjizdom-advokativ-ukrajini-2017> (дата звернення: 30.07.2017).

5. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI (в редакції від 07.01.2018 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.

6. Закон України «Про безоплатну правову допомогу». Науково-практичний коментар / за заг. ред. М.В. Оніщука. Київ: КП-Сервіс, 2012. 100 с.

7. Про затвердження Порядку роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги: наказ Міністерства юстиції України від 21.09.2011 року № 3047/5. *Офіційний вісник України*. 2011. № 75. Ст. 2819.

8. Про затвердження Порядку надання безоплатної первинної правової допомоги у Міністерстві охорони здоров'я України: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04.11.2011 р. № 753. *Офіційний вісник України*. 2011. № 95. Ст. 3477.

9. Про затвердження Порядку надання безоплатної первинної правової допомоги у Солонянській районній державній адміністрації: розпорядження голови Солонянської районної державної адміністрації від 11.03.2014 р. № P-67/0/226-14 URL: http://solon-rn.dp.gov.ua/OBLADM/solon_rda.nsf/docs/146C34719C2742B2C2257CA9002542AC?OpenDocument&PrintForm (дата звернення: 01.06.2017).

10. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1363. *Офіційний вісник України*. 2011. № 101. Ст. 3719.